

HUDUDIIY INNOVATSION MARKAZLAR VA KICHIK BIZNES O'RTASIDAGI HAMKORLIKNI KUCHAYTIRISH YO'LLARI

Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich

Namangan Davlat Texnika Universiteti professori

E-mail: shmzuzb@gmail.com

No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li

Namangan Davlat Texnika Universiteti

E-mail: otabeknumanov1019@gmail.com

XXI asrning global taraqqiyot bosqichida iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlik darajasi asosan innovatsion salohiyatga bog'liq bo'lib qoldi. Rivojlangan davlatlar amaliyoti shuni ko'rsatmoqdaki, milliy innovatsion tizimning muvaffaqiyatli ishlashi, avvalo, ilmiy salohiyat va biznes sohasining o'zaro integratsiyasiga tayangan holda yuzaga chiqadi. Xususan, kichik biznes subyektlari innovatsion faoliyatning asosiy drayveri sifatida qaralmoqda. Ular texnologik yangiliklarni tez joriy qilishi, o'zgaruvchan bozor talablariga moslashuvchanlik darajasining yuqoriligi va yangi g'oyalarga ochiqligi bilan ajralib turadi.

Ammo kichik biznes subyektlarining o'z innovatsion salohiyatini to'liq namoyon qilishi uchun ular ilmiy-texnik resurslar, tajriba-sinov infratuzilmasi va intellektual mulk asoslariga tayanishi zarur. Ana shu jihatdan, hududiy innovatsion markazlar muhim ko'prik vazifasini bajaradi. Innovatsion markazlar deganda – ilmiy-tadqiqot institutlari, texnoparklar, inkubatsion markazlar, oliy ta'lim muassasalari huzurida tashkil etilgan innovatsion laboratoriyalar, startap akseleratorlari va innovatsion klasterlar tushuniladi. Ularning asosiy vazifasi – yangi g'oyalarni ilmiy asoslash, texnologik yechimlarni ishlab chiqish, ularni kichik biznes bilan birgalikda joriy etish hamda tijoratlashtirishdan iborat.

Shunga qaramay, O'zbekiston sharoitida ushbu ikki sektor o'rtasida kuchli, tizimli va barqaror hamkorlik hali to'liq shakllanmagan. Ayrim hududiy innovatsion markazlar mavjud bo'lsa-da, ularning faoliyati ko'pincha pasiv bo'lib, tadbirkorlar bilan uzviy aloqa yo'lga qo'yilmagan. Boshqa tomondan esa, kichik biznes egalari ko'pincha innovatsion faoliyat va ilmiy hamkorlikning iqtisodiy foydasi haqida yetarli tasavvurga ega emas. Bu esa mavjud salohiyatdan to'laonli foydalanish imkonini cheklab qo'ymoqda.

Hududiy innovatsion markazlar va kichik biznes o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish uchun, avvalo, o'zaro axborot almashuvni faollashtirish zarur. Ko'plab tadbirkorlar innovatsion grantlar, texnologik xizmatlar, startap dasturlari yoki ilmiy loyihalarga oid takliflardan bexabar. Shu bois har bir hududiy markaz qoshida "Tadbirkorlar uchun innovatsion maslahat va axborot xizmati" tashkil etilishi lozim.

Bu xizmatlar nafaqat konsultatsiya, balki real hamkorlik takliflari, ilmiy mahsulotlar katalogi, tajriba-sinov laboratoriyalari ro'yxati, hamkorlik shartlari va muvaffaqiyatli loyiha namunalari bilan ta'minlashi kerak.

Bundan tashqari, universitet–biznes–davlat uchlik modeli (Triple Helix) doirasida faoliyat yuritish innovatsion muhitda yangi sinergiyalar paydo bo'lishiga olib keladi. Bu yondashuvga ko'ra, davlat institutsional va moliyaviy qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi, universitetlar bilim va texnologiyalarni yaratadi, biznes esa ularni amaliyotga joriy qiladi. O'zbekistonning aksariyat hududlarida bu modelning faqat alohida unsurlari mavjud bo'lib, tizimli ishlamaydi. Buni samarali yo'lga qo'yish uchun innovatsion markazlar, tuman va viloyat hokimliklari, Savdo-sanoat palatasi, Innovatsiyalar vazirligi va mahalliy universitetlar o'rtasida uzviy bog'liqlik va rejali hamkorlik zarur.

Hamkorlikni kuchaytirishning yana bir yo'li – davlat tomonidan beriladigan grantlar, subsidiyalar va imtiyozli kreditlarning faqatgina ilmiy markazlar bilan hamkorlik qilayotgan kichik biznes subyektlariga ajratilishi mumkinligini qonun bilan mustahkamlashdir. Bu tartib kichik biznesni ilm-fan bilan yaqindan ishlashga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, ilmiy xodimlarning innovatsion loyihalarda ishtirokini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ularni kichik biznesga konsalting xizmatlarini ko'rsatishga jalb qilish ham foydali bo'ladi.

Tajriba shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlari ko'pincha innovatsion g'oyalarni bozorga olib chiqishda yoki patent olish jarayonida malakali mutaxassislariga muhtoj bo'ladi. Hududiy innovatsion markazlar bu ehtiyojni qondirish uchun bepul huquqiy va texnik maslahatlar, “startapdan tijoratgacha” qo'llab-quvvatlash dasturlari, birgalikdagi “demo-loyihalar” mexanizmlarini yo'lga qo'yishi kerak.

Hududiy innovatsion markazlar va kichik biznes o'rtasidagi hamkorlikning muvaffaqiyatli shakllanishi uchun xalqaro tajribani o'rganish va moslashtirilgan holda joriy etish alohida ahamiyatga ega. Jumladan, Germaniyadagi **Fraunhofer institutlari** tizimi ilmiy tadqiqotlar va sanoatni bog'lovchi kuchli model bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu institutlar kichik va o'rta biznes uchun tayyor innovatsion mahsulotlar, texnologik platformalar, test laboratoriyalari va patent xizmatlarini taklif etadi. Shunga o'xshash yondashuv Janubiy Koreyaning **KITECH** (Korea Institute of Industrial Technology) tizimida ham kuzatiladi, bu markazlar hududiy korxonalar bilan uzluksiz hamkorlik qilib, ular uchun maxsus ishlab chiqilgan texnologiyalarni taqdim etadi.

Yakuniy natijada, bunday kompleks yondashuvlar:

- hududiy innovatsion markazlar faoliyatining biznesga yo'naltirilganligini oshiradi;
- kichik biznesning texnologik imkoniyatlarini kuchaytiradi;

- innovatsion infratuzilma orqali mahalliy mahsulotlar eksport salohiyatini kengaytiradi;
- fan, amaliyot va iqtisodiyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kuchaytiradi;
- hududiy darajada ilm-fan asosidagi iqtisodiy modelni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мухитдинов, Шухрат Зиявитдинович. "Тадбиркорлик субъектларида хатарларни бошқаришнинг назарий-услубий асослари." *Scientific progress* 1.6 (2021): 939-943.
2. Muxitdinov, Shuhrat. "Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari." *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT* 3.3 (2025).
3. Davlat Statistika Qo'mitasi. (2024). *O'zbekistonda kichik biznes subyektlari faoliyati bo'yicha statistik ma'lumotlar to'plami*. Toshkent: DSQ rasmiy sayti. <https://stat.uz>
4. Tursunov, B. O., & Rakhmonov, A. A. (2022). Integratsiya jarayonlarining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri. *Iqtisodiyot va innovatsiya*, 3(1), 56–64.